

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ В ЛІРИЦІ ЛЕОНІДА ПЕРВОМАЙСЬКОГО Й АРСЕНІЯ ТАРКОВСЬКОГО: СПРОБА ТИПОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Стаття перша

Типологічне дослідження екзистенційних мотивів у поезії Л. Первомайського й А. Тарковського є складовою частиною більш глибоких студій, продовженням низки опублікованих авторкою компаративних розвідок щодо обох творчих особистостей та їх спадщини. Увага дослідниці тут зокрема акцентується на втілених Л. Первомайським і А. Тарковським поетичних темах тотальної самотності, відчуження, приреченості людини і її проминальності, песимізму і водночас "трагічного стоїцизму". В обох митців екзистенційне переживання осмислювання буття загострене життєвим і творчим досвідом.

Ключові слова: *алієнація, відчуження, самотність, екзистенційний, екзистенціалістський, екзистенціальна комунікація, творча особистість, межова ситуація, страждання, філософський, смерть, екзистенція.*

Поетична творчість Первомайського і Тарковського дає достатньо підстав шукати в ній зв'язки з екзистенціалізмом, зосібна з екзистенціалістсько-філософською візією світу: реальність постає чужинною, надто загрозливою, для людини – достоту самотньої і відстороненої від світу, покинутої в його тривожних нетрях, позбавленої свободи.

Обидва поети відобразили трагічність буття людини ХХ ст. У цьому зв'язку доцільно поміркувати про феномен алієнації в екзистенціалістсько-філософському вимірі, тим паче це має прямий стосунок до творчих особистостей Л. Первомайського й А. Тарковського і їхнього світосприймання з установкою на тотальну самотність і відчуження.

Відтак мета нашої розвідки – виявити спільне й відмінне в поетичному осмисленні Первомайським і Тарковським людської екзистенції, вказавши на стихійно-екзистенціалістське світовідчужання митців, зумовлене значною мірою драматичним життєвим і творчим досвідом кожного з них. Різні аспекти творчості Л. Первомайського досліджували В. Агєєва, І. Кошелівець, І. Лівіцька, Л. Новиченко, Є. Прісовський, Е. Соловей, Л. Череватенко, Ю. Шерех тощо; важливе значення мають спогади сучасників Л. Первомайського – зокрема О. Борщагівського, С. Голованівського, Г. Костюка. До чільних дослідників біографії і творчості А. Тарковського належать В. Базилевський, П. Волкова, Г. Гусейнов, Р. Любарський, Л. Мірошнік, С. Руссова, М. Черненко; незаперечну цінність становлять спогади Є. Дейч, Р. Заславського, М. Краліна, С. Ліпкіна, Л. Мкртчяна, Ю. Нейман, Є. Ольшанської, Д. Павличка, О. Радковського, поетової дочки – Марини Тарковської. Тимчасом екзистенційні мотиви у філософській ліриці обох поетів залишаються малодослідженими. Заявлена нами компаративістська проблема до цього часу не ставилася у вітчизняному літературознавстві, що обумовлює актуальність теми й новизну типологічних студій. Актуальність підважує також активізація на сучасному етапі інтересу до екзистенційних інтенцій у творчості українських і зарубіжних письменників.

Для Л. Первомайського й А. Тарковського поезія ("тут-буття") була передовсім способом самовираження й самореалізації, адже саме через творчість людина "реалізує себе – свою екзистенцію і свободу" [11, 14]. Маючи тимчасом обмежену свободу на творчість, обидва митці ніби втрачали право на досягнення автентичності буття, самоідентичність. Водночас відчуття невдоволення, зневіри й розчарування спонукали до поглиблення саморефлексії. Перебуваючи в опозиції до сучасного їм світу як "витвору" тоталітарної системи,

Первомайський і Тарковський прагнули втекти з абсурдної радянської дійсності в природу як гармонійний космос, де нівелюється межа між світом і людиною на користь їхнього співбуття, – цим можна пояснити пантеїстичні мотиви у творчості обох поетів.

Стан відчуження й самотності в Л. Первомайського зумовлений кількома моментами. По-перше, силоміць задавленим національним питанням, "відступом" від єврейських культурних традицій: саме національна культура виступає "онтологічним під'рунтям існування людини, її глибоким корінням" [3, 9]. По-друге, внутрішньою нагальною потребою вийти з літературної колотнечі, ізолюватися від панівних соцреалістичних тенденцій і заглибитися в себе. "Не легшає тягар нічної самоти, / Його ні на чиї не перекинеш плечі. / Ти сам його придбав і мусиш саме ти / Нести його тепер без скарг і заперечень" (зі збірки "Древо пізнання", 1971) [13, 416–417] – у цих поетичних рядках гірка сповідь митця, усвідомлення внутрішньої самотності як неминучості. Первомайський був певен беззастережної самотності людини попри її соціальний статус: "Буває, що і в шумі великого міста або під боком у нього, дивлячись на велику заграву, що палахкотить над його дахами увечері, буквально на обличчі своєму відчуваючи її палке навіть у мороз дихання, не можеш позбутися думки, що людина, власне, поза своєю роботою неминуче самотня, хай навіть вирують довкола неї людські натовпи і клекоче потік пристрастей, інтересів, суперечностей, ладен захлиснути, проковтнути і замкнутися над головою, як морська безодня" (1963) [14, 189–190].

Для А. Тарковського самотність – результат непогамовної туги за батьківщиною, відстороненості від літературного побуту й водночас читацького загалу. Невідворотна самотність – один з лейтмотивів поетичних творів "Перед листопадом", "Портрет", "Только грядущее", "С безымянного пальца кольцо...". Одинок душа і самотнє тіло утворюють нерозривну сполуку – їхнє злагоджене співбуття зроджує творчий процес: "Расчитанный на одного, как номер / Гостиницы – с одним окном, с одной / Кроватью и одним столом, я жил / На белом свете, и моя душа / Привыкла к телу моему. Бывало, / В окно посмотрит, полежит в постели, / К столу присядет – и скрипит пером, / Творя свою нехитрую работу" [17, т. 1, 61]. Алієнація як поетична тема певною мірою втілена у віршах "Мне стыдно руки жать льстецам..." (1938), "Может быть, где-нибудь в мире..." (1938). Принагідні зауваги про відчуження наявні в поезіях "Затмение солнца. 1914" (1958), "В дороге" (1959). Згодом А. Тарковський заявив назагал: "[...] не могу я через отчужденье / Переступить..." (1960–1969) [17, т. 1, 142]. Його ліричний герой прагне відсторонитися від світу, знайти прихисток у тиші й спокої, але уникнути смерті безсилий: "Уйдём отсюда навсегда. / Там – тишина, и поезда, / Мосты, и башни, и трава, / И глаз дневная синева. / Река – и эхо гулких гор, / И пуля звонкая в упор" (1938) [17, т. 2, 50]. Хоч подибуємо в Тарковського і протилежні філософсько-поетичні міркування: "А рана мира облегла меня..." (1965) [17, т. 1, 211]. Остаточо відійти від світу, збайдужіти до нього не може і Л. Первомайський – цей світ йому болить: "Я бачив світ, я пив його вино, / Я зрозумів: мені не все одно, / Не байдуже, яким він буде, світ, / І цвіт його рясний, і стиглий плід..." [13, 351]. Крайню небайдужість Первомайського до світу потверджує вірш "Срібний автобус": "І каміння, і трави, і люди, / Простір неба, землі й води – / Прив'язали мене до себе / Всім життям моїм назавжди. / Хочу бачити, знати, чути, / І любити, й творити красу..." [13, 438].

Самотність обох поетів може бути спричинена нещасливим коханням. Л. Первомайський: "Ти пройшла, як музична хвиля, / Одбриніла – і вже вдалині. / Ти осінне оце божевілля / Й самоту залишила мені" ("Горобій", 1933) [13, 70]. А. Тарковський: "Я был, как седая река, одинока, / Любовью твоей обойдён..." ("Ардон", 1936) [17, т. 1, 406]. Але це тільки варіант, загалом же має місце екзистенційна тотальна самотність, дуже близька до того розуміння її, яке розробили філософи-екзистенціалісти.

Реалізувавшись у різних національних літературах, творчі особистості Первомайського і Тарковського глибоко подібні у своєму зреченні-відчуженні від літературних дебатів і суспільних обставин – з акцентом на самозаглиблення-самоаналіз. І. Кошелівець саме у

відчуженні – так званій позиції "осторонництва" – вбачав причину виходу Л. Первомайського на вершини достеменно оригінальної поезії [7, 280]. Це й дало можливість поетові "зберегти свій внутрішній світ і не загинути творчо до кінця життя" [7, 278]. Подібна мотивація самотності й вивершеності поетичних надбань вочевидь актуальна і для природи хисту і творчості А. Тарковського.

Ставлення Первомайського і Тарковського до радянської дійсності з її утопією "світлого майбутнього", настійними утисками і маніпуляціями тоталітарного режиму, соцреалістичною догмою і культурним нігілізмом, інтенцією до "нівельованої індивідуальності" – суголосьне екзистенціалістським візіям: людина втрачає свою захищеність у світі, який постає збуреним і ворожим, загрозливим і небезпечним [1, 59]. Тимчасом зневіра (як результат "несумісності інтересів" творчої особистості й суспільства) неминуче поглиблює "катастрофізм" світосприймання – саме тут слід шукати витoki тотальної самотності й відчуження Л. Первомайського й А. Тарковського як вагомих компонентів їхнього світосприймання.

Л. Первомайський означає ХХ ст. як "убивчий, наш атомний вік" [13, 375]. За таких умов гармонійне співбуття зі світом справді недосяжне, тим паче, що обидва митці майже постійно перебували у чітко окреслених екзистенціалістами "межових ситуаціях" (термін К. Ясперса): вибір між культурним нігілізмом та істинним мистецтвом на користь останнього, загроза загибелі у Другій світовій війні. Поезія Первомайського і Тарковського спирається на екзистенціалістський досвід з установкою на бентежність не лише зовнішньої реальності, а передовсім – власного внутрішнього світу. У результаті самопізнання обом поетам "відкривається прихована реальність власного душевного життя, ще більше чужа і незрозуміла, ніж дійсність зовнішньої природи" [1, 63]. Л. Первомайський і А. Тарковський реалізували теоретичне положення екзистенціалістів, подібне до сквородинської ідеї (між іншим, Г. Скворода вважається основоположником екзистенціалізму в Україні [2, 45], [11, 4]): "Прорив до екзистенційного існування здійснюється лише в самотності окремої душі" [1, 69]. І як продовження цієї думки – теза А. Шопенгауера: "У самотності кожен бачить у собі те, чим він є насправді" [20, 17].

Взаємини Первомайського і Тарковського, реалізовані передовсім у формі листування, можна розуміти як зустріч двох творчих особистостей, приречених на тотальну самотність: таке тимчасове "зіткнення" може бути вкрай важливим для екзистенційного існування [1, 69]. Згідно із засадами екзистенціалізму, в ізолюваності обох митців від суспільства та зосередженні на трансцендентному можна вбачати "сходження до оригінальності" буття [1, 72], зрештою, як і поезії. В екзистенціальному вимірі ранній Первомайський мислиться як виразник "масового" буття, звільнившись від якого внаслідок болісного "прозріння", він наблизився до "екзистенції" в її філософському розумінні, реалізувався як поет філософського регістру. Щоправда, Первомайський спростовував власну ізолюваність, одним зі способів його зв'язку зі світом, вочевидь, було листування [12, 58]. (С. Голованівський так само заперечує свою самотність, хоча й не в змозі уникнути її – вірш "Самота"). Показовим у цьому плані є фрагмент листа Л. Первомайського до вже згаданого Н. Добріна: "Легенди про моє відлюдництво, як і більшість легенд, до кого б вони не стосувалися, позбавлені будь-яких підстав. Легенди виникають з людських лінощів, невміння або небажання бачити справжню істоту речей та докладно розбиратися в справах ближніх, а ще більше – дальніх своїх. Життя моє, зовнішній характер його, залежить не від мене, а від обставин, що склалися поза моїм бажанням так, а не інакше, – я безсилий їх змінити. Ось чому для мене найголовнішою, активною формою моїх стосунків з світом, життям і людьми – є моя творчість насамперед, – але, здебільшого, – це листи без відповіді, звук без відгуку, камінь, який кидаєш у ставок, – він іде на дно, тільки на мить одну сколихнувши воду... Потім знову тиша і нерухомість, яка невідомо що таїть. Через те я й люблю одержувати листи, що вони порушують вимушену мою відлюдність і, з творчістю моєю разом, роблять мене учасником живої дійсності, дозволяють брати участь в постійному кровообміні життя.

Листи від нечисленних друзів, добрих знайомих, а найголовніше – незнайомих людей – відіграють в моєму житті роль безмежно потрібного, хоч і не дуже надійного паса, який зв'язує мене з тим Великим Маховиком, який приводить у рух свідомість і не дає засинати душі..." (лист від 1. 09. 1963 р.) [12, 58]. Таким чином, Л. Первомайський мав потребу екзистенціальної комунікації, адже реалізація істинного буття людини неможлива в замкнутості й одининості. Разом з тим, лише самотня людина здатна на означену комунікацію: "Не вступивши в комунікацію, я не можу стати самим собою, але в комунікацію не можна вступити, не будучи одиничним" (К. Ясперс) [1, 76]. Екзистенціальна зустріч можлива знову-таки лише між двома самотніми персоналіями, як зокрема Л. Первомайський і А. Тарковський; вона не поширюється на загал. Тож епістолярій – це достоту реальна можливість для підтримання такої комунікації: "Лист – то мовби наодинці з собою, вірніше, в чотири ока з адресатом..." (М. Коцюбинська) [6, 40].

Одним із ключових понять філософії екзистенціалізму є вищезгадані "межові ситуації", в яких людина, підведена до межі свого існування, постає перед глибокою тривожністю власного буття [1, 86]. Винятковість таких критичних, кризових моментів окреслює наступна теза: "Лише на основі досвіду межової ситуації формується повне і конкретне поняття екзистенційного буття" [1, 88]. За Ясперсом, у межових ситуаціях (самотності, стражданнях, боротьбі, смерті) означається істинна суть людини [1, 88].

У випадку Л. Первомайського й А. Тарковського страждання стали однією зі спонук до філософського самозаглиблення й саморефлексії. Обидва своєю творчістю, як і життям, доводять, що саме страждання і біль, "сліпота" й "прозоріння" генерують розквіт філософсько-поетичного хисту митця.

Після війни А. Тарковський відчував як фізичний, так і душевний біль: втрату ноги сприймав як каліцтво, на додачу ще й поетичні твори його не видавали. І все ж він не занепадав духом [8, 12]. Наприкінці рукописного збірника, роботу над яким було розпочато у березні – квітні 1941 р. і завершено у 1946 р. з перервою на війну, рукою Тарковського написано: "Я пишу це 13 квітня 46 р. – немолодий, безногий, невдоволений собою. Молодість позаду, – лишається праця, – це вічна війна з самим собою і терпляче випилювання поезії зі шматка дерева, твердого, мов залізо. Мені б хотілося довго жити й багато зробити. Спасибі за те, що я написав все ж таки декілька віршів, яких я не соромлюся. Я хочу зібратися з силами і зібрати воедино те, на що я ще спроможний, хочу стати бодай трохи сильнішим за самого себе... Нічого не боятися, нічого не боятися! Треба бути сміливішим, спокійнішим, треба ломитися напролом до великої теми" [Цит. за: 18, 19].

Так чи інакше, страждання митця Тарковський вважав чи не головним імпульсом до творчості: "Страждання постійний супутник життя. [...] існує якийсь дивний спосіб акумуляції сил перед досягненням великої висоти. Я не скажу, як це робиться: чи то потрібно навіювати собі, чи то вчитися себе бачити, але цілком щаслива людина, мабуть, не може писати вірші. Найбільше віршів я писав у 1952 році. Це був дуже важкий рік. Хворіла моя дружина, я за неї дуже боявся, нікого до неї не підпускав, доглядав сам... Я страшенно переживав, мало спав. Яюсь вона покликала мене, я побіг до неї і впав, знепритомнів... І ось того року я дуже багато писав. Було якесь напруження всіх духовних сил..." [17, т. 2, 241]. Згодом уже власна хвороба відбирала в поета снагу до життя. У 1982 р., ще будучи при повній свідомості, А. Тарковський з болем констатував втрату відчуття часу: "Я якось дуже постарів за останні роки. Мені здається, що я живу на світі тисячу років, я сам собі страшенно обрид... Мені важко з собою... з собою жити. Однак я вірю у безсмертя душі" [17, т. 2, 246]. Найбільшим горем для Тарковського, безсумнівно, стала передчасна смерть сина 1986 р. на чужині (у Франції). Життєва й творча біографія Андрія Тарковського, як і доля батька, позначена драматизмом: попри заперечення свого дисидентства Тарковський-молодший став "внутрішнім емігрантом" у царині кінематографії, духовним "вигнанцем", що зазнав тривалих цькувань Держкіно (див. останній лист Андрія Тарковського до батька [19, 66 – 68]). Обидва

дебютували у 1962 р.: Тарковський-старший – поетичною книгою, Андрій – повнометражним фільмом "Іванове дитинство" [18, 21]. Знаменно, що син успадкував духовний досвід батька, його фільми особливим чином поєднували риси кіно й поезії, – втім це тема для окремої розмови. Зауважимо лише, що Марина Тарковська вражаючу схожість між долями батька й брата мотивувала значною мірою бажанням Андрія в усьому бути схожим на батька [4, 39]. У фільмі "Дзеркало" Тарковський-старший читав за кадром вірш "Первые свидания", останні рядки якого містять проникливе трагічне передчуття: "Когда судьба по следу шла за нами, / Как сумасшедший с бритвою в руке" [17, т. 1, 218]. А це був лише 1962 рік...

На долю Л. Первомайського також випали страждання: хвороба дружини (параліч руки й ноги) на роки прикувала її до ліжка. Донька письменника Сусанна Пархомовська згадувала: "Хвороба мами була для нього (Л. Первомайського – Г. С.) справжнім ударом. [...] Батько доглядав маму героїчно. [...] Став відлюдним, відійшов від громадських справ, мало їздив, багато років підряд майже невідступно провів поруч мами, скрашуючи і полегшуючи її життя" [10, 183]. Родинне горе особливо зблизило доньку з батьком, ще додатково посилюючи самозаглибленість Первомайського, увиразнило філософський струмінь у його поетичному хисті, зосередження поетичної думки на першоосновах людського буття, максимально загостило питання про сенс життя. Справді, упродовж п'ятнадцяти років, коли Л. Первомайський безвідривно доглядав хвору дружину, виконував побутові обов'язки, водночас пригнічений деформаціями літературного життя, він створив найкращі поетичні книги – "Уроки поезії" і "Древо пізнання", а також вершинні свої переклади. Так визрівало гірке переконання, що саме біль лежить в основі істинно мистецького твору: "Вірш починається не з великої літери, / А з великого болю, якого й не змириш. / Тільки тоді йому можна вірити, / І тільки тоді ти йому віриш" [13, 364]. Поезія "Уривок", ніби продовжуючи попередні рядки, повертає нас до тієї вже цитованої думки А. Тарковського, що цілковито щаслива людина навряд чи може бути митцем: "Навік од щастя можна оніміти, / І тільки біль народжує пісні" [13, 487]. У випадку Первомайського цей біль з роками не вщухає, а навпаки загострюється, особливо вночі: "І крізь глибокий сон вночі почувеш – біль, / І скорчишся в пітьмі, й зіщулишся на ліжку... / Тобі не подолать його, шкода й зусиль, / Терпи і хоч помри, а не благай про знижку" (вірш "Рани", до якого автор взяв за епіграф красномовні слова О. Твардовського "Рани вночі найпекучіш печуть...") [13, 416]. Щоправда, попри низку несправедливих образ і випробувань, а може, якраз завдяки їм, Л. Первомайський вважав себе щасливою людиною, позаяк ніколи не підкорявся обставинам і продовжував звершувати головну справу життя (1970) [14, 225].

Я не заздрю щастю чужому,
Бо свого зазнав на землі,
Чув удари такого грому,
На такому летів крилі,
Що не тільки мені – нікому
Не були б ті шляхи малі
("Я не заздрю юності вашій...") [13, 362].

Подібна думка про виборений і виболений у стражданнях оптимізм утілена в останньому катрені вірша А. Тарковського "Верблюды": "Привыкла верблюжья душа / К пустыне, тюкам и побоям. / А всё-таки жизнь хороша, / И мы в ней чего-нибудь стоим" [17, т. 1, 170].

Прагнучи душевного спокою, Л. Первомайський водночас усвідомлював розслаблюючий вплив благополуччя на творчу особистість (1967) [14, 214]. Причини душевного болю не вичерпуються внутрішніми спонуками, а сягають далі – у царину природи: "Болишь мені сердце / Вогнем і дощами, / Блакиттю і хмарами, / Зорями нічними" (вірш "Болишь", 1964) [14, 29]. Це вагома ознака поетичного світу митця-філософа пантеїстичного регістру.

Страждання не полишали Первомайського й Тарковського навіть наприкінці їхнього життя: обидва були невиліковно хворі. І обидва, попри виснаження, прагнули не уповільнювати темпу творчої праці. Л. Первомайський зізнався: "[...] багато у фізичному нашому стані залежить від нас самих, хоч і не до кінця. Я, наприклад, розламуюсь одразу ж, як тільки послаблюю самодисципліну, але варто узяти себе в руки – і знову можна жити і працювати, незалежно від того, чи болить щось чи не болить" (1966) [12, 63]. Відпочинок для митця рівноцінний смерті – і саме біль здатен врятувати від погібелі: "Вернутись? Нема повороту. Спочити у тиші глибокій? / Спочинок дорівнює смерті. Хай буря розхитує сушу. / Розверзлися хлані небесні – все далі, все глибше / в неспокій, / В той біль, що випалює серце й від смерті врятовує душу!" ("Ніч у серпні" – з книги "Древо пізнання") [13, 435]. "[...] відчуваю біль, отже, я існую" (1970) [16, 215], – констатував Первомайський. На власному досвіді поет переконався, що хвороба "загострює чутливість, тоді вражає кожна дрібниця, не кажучи вже про величезні неприємності, яких завжди вдосталь" (1965) [14, 207]. Л. Первомайський наголошував на трагічній відданості мистецтву, яке до останньої миті життя потрібне митцеві; до останніх днів він інтенсивно творчо працював, зберігаючи мужність і мудрість, не втрачаючи почуття гумору, стоїчно сприймаючи випробування долі. Так посмертна поетична збірка "Вчора і Завтра" стала книгою-підсумком власного життєвого і творчого досвіду. Натомість А. Тарковському впродовж останніх двох-трьох років життя було усе важче "діставати самого себе із себе": хвороба і втрата сина ніби ізолювали його від навколишнього світу [9, 154]. Знайомі поета (зокрема критик М. Синельников) читали у погляді Тарковського небажання жити [15, 209]. Це суперечить філософії екзистенціалізму: життя з приходом смерті не повинно втрачати сенсу [1, 132]. Щемливою і надто важкою для сучасників була на той час "дитяча безмовність" Тарковського [5, 64]. Збірник "Стихи разных лет" (1983) був останнім, що його уклав самим автором.

Література:

1. *Больнов О.* Философия экзистенциализма. – СПб.: Издательство "Лань", 1999. – 224 с.
2. *Воронкова В.* Філософія: Навчальний посібник. – К: ВД "Професіонал", 2004. – 464 с.
3. *Гук О.* Концепція буття людини в українській філософії першої половини ХХ ст.: Автореф. дис... канд. філос. наук. – Л., 2003. – 19 с.
4. *Зайчик В.* Арсений Тарковский: "Я по крови – домашний сверчок" // Огонёк. – 1998. – № 9. – С. 36 – 40.
5. *Заславский Р.* Несколько случайных встреч... (Из воспоминаний об Арсении Тарковском) // Ренессанс. – 1997. – № 3 (17). – С. 61 – 64.
6. *Коцюбинська М.* "Зафіксоване і нетлінне". – К., 2001. – 300 с.
7. *Кошелівець І.* Розмови в дорозі до себе: Фрагменти спогадів та інше. – К.: Ред. журн. "Всесвіт", 1994. – 320 с.
8. *Липкин С.* Трагизм без крика (Сегодня Арсению Тарковскому исполнилось бы 90 лет) // Литературная газета. – 1997. – 25 июня. – С. 12.
9. "Надо аккумулировать душевную энергию..." Письма Арсения Тарковского к Евдокии Ольшанской (Публикация, подготовка текста, предисловие и примечания *Е. М. Ольшанской*) // Знамя. – 1999. – № 4. – С. 154 – 167.
10. *Пархомовська С.* Пам'ятаю завжди (До 75-річчя від дня народження Леоніда Первомайського) // Вітчизна. – 1983. – № 5. – С. 183 – 188.
11. *Пахаренко В.* Биття об стіну буття (Екзистенціалізм: спроба найзагальнішого огляду) // Українська мова та література. – 2006. – Число 32 (476) серпень. – С. 3 – 16.
12. *Первомайський Л.* "Я люблю одержувати листи..." (Передмова *В. Бондаря*) // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 129 (серпень). – С. 52 – 67.
13. *Первомайський Л.* Твори: У 7 т. – Т. 1. – К., 1985. – 533 с.
14. *Первомайський Л.* Хай лишається вогонь. З неопублікованої спадщини: Поезії, проза, нотатки, листи // Упоряд.: *С. Пархомовська і Т. Стах.* – К.: Рад. письменник, 1983. – 247с.
15. *Синельников М.* Три стихотворения (о Тарковском). Восточные переводы // Дружба народов. – 1997. – № 6. – С. 208 – 219.
16. Строки автобиографии (Из писем Леонида Первомайского). Вступительная заметка и публикация *А. Борщаговского* // Вопросы литературы. – 1980. – № 8. – С. 194 – 219.
17. *Тарковский А.* Собрание сочинений:

В 3 т. – М., 1991 – 1993. Далі посилаємося на це видання, вказуючи в тексті том і сторінку. **18.** Тарковский А. Стихотворения. – М.: Изд-во Эксмо, 2007. – 480 с. **19.** Тарковский А. Судьба моя сгорела между строк // Трава после нас. – М., 1988. – С. 53 – 69. **20.** Шопенгауэр А. Под завесой истины: Сборник произведений. – Симферополь, 2003. – 496 с.

Анна Синеок

**ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЕ МОТИВЫ В ЛИРИКЕ
ЛЕОНИДА ПЕРВОМАЙСКОГО И АРСЕНИЯ ТАРКОВСКОГО:
ПОПЫТКА ТИПОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА**

Типологическое исследование экзистенциальных мотивов в лирике Л. Первомайского и А. Тарковского является составной частью более глубоких студий, продолжением ряда опубликованных автором компаративных материалов относительно двух творческих личностей и их наследия. Внимание исследовательницы здесь в частности акцентируется на воплощённых Л. Первомайским и А. Тарковским поэтических темах тотального одиночества, отчуждения, обречённости человека и его тленности, пессимизма и одновременно "трагического стоицизма". У обоих писателей экзистенциальное переживание постижения бытия обострено жизненным и творческим опытом.

Ключевые слова: *алиенация, отчуждение, одиночество, экзистенциальный, экзистенциалистский, экзистенциальная коммуникация, творческая личность, пограничная ситуация, страдания, философский, смерть, экзистенция.*

Hanna Synyook

**EXISTENTIAL MOTIVES IN LEONID PERVOMAYSKIY'S
AND ARSENIY TARKOVSKIY'S POETRY:
THE ATTEMPT OF TYPOLOGICAL ANALYSIS**

Typological research of existential motives in Leonid Pervomayskiy's and Arseniy Tarkovskiy's poetry is a component of profound studies, sequel of numerous comparative investigations published by author on both creative personalities and their literary heritage. The researcher concentrates attention on Pervomayskiy's and Tarkovskiy's incarnated poetical themes of total loneliness, estrangement, human being doom and passing, pessimism and simultaneously "tragic stoicism". Both writers' existential feelings of being comprehension are emphasized with life and literary experience.

Key words: *alienation, estrangement, loneliness, existential, existential communication, creative personality, boundary situation, suffering, philosophical, death, existencia.*